

Федак А.Я.

аспірант,

Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

НАШАРУВАННЯ ДІЙСНОГО ТА УТОПІЧНОГО В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПАМ'ЯТІ МІСТА

Пам'ять є базовим психічним процесом і поділяється на «природну», що відбувається незалежно від наших зусиль, та «штучну», яка завдяки використанню мнемотехнічних методів для запам'ятовування, збільшує обсяги інформації, яку ми можемо відтворити.

Розглядаючи пам'ять міста та мнемотехнічні прийоми в архітектурному просторі, ми виділяємо «місце» (loci) та «образ». «Місця» дозволяють реконструювати потрібну інформацію в правильній послідовності, а «образи» (елементи оздоблення, антураж, функціональне наповнення, топоніми) активують наші спогади про ту чи іншу подію/предмет, що сприяє формуванню індивідуальної та колективної пам'яті (Єйтс, 1997). Послідовні трансформації «місця» та зміни «образів» спонукають до нашарування пам'яті міста і виникнення феноменологічних аспектів, коли більш вагомими стають сприйняття та судження людей, їхні особисті спогади та інтерпретації, - «жива пам'ять» (Хальбвакс, 2005).

Процеси пам'яті пов'язані з поняттям часу, який є як фізичною величиною, так і категорією філософії. У широкому розумінні час прийнято вважати лінійним та неперервним, відповідно, більшість подій та процесів розглядаються в історичному контексті, з урахуванням середовища та аналізу передумов/чинників, що на них впливають. Натомість, з точки зору утопічної ідеології, час є дискретною характеристикою і може поділятися на «позитивні» та «негативні» періоди (Шацький, 1971). Для утопістів властиво сприймати світ та його зміни не в контексті історичного чи поточного дискурсу, а з точки зору мети, задля досягнення якої, вони можуть оперувати, як непідтвердженими легендами, фантазіями, так і подіями, які дійсно відбулись в минулому.

Утопічні проекти з моменту виникнення існують поза часовим модусом і прагнуть втілити певну ідеологію, та створити «ідеальне місце». Вони є не тільки вихідною точкою «свого» літочислення, але й просторовою константою, яка не передбачає жодних трансформацій, а усі аспекти життя мешканців підпорядковуються чіткому сценарію, який відкидає індивідуальне сприйняття. Таким чином, утопісти дуже часто виключають поняття пам'яті міста з власних концепцій та

проектів: відсутність історичного контексту унеможливорює «лінійну» пам'ять, а стандартизована модель поведінки мешканців-індивідуальну. Залишається можливим існування колективної пам'яті, але в умовах відсутності будь-яких змін, вона не несе жодного інформативного чи емоційного навантаження. Не зважаючи на це, для утопічних проектів характерним є те, що вони такі зазнають трансформацій вже на етапі перших спроб реалізації. Однак, ідеологія, яка закладається в такі проекти, буде нагадувати нам про ті «мрії» та прагнення з метою яких вони створювались. Тобто, можливим є сприйняття проекту не тільки в контексті минулого та теперішнього а й в контексті майбутнього, чи навіть бажаного.

Більшість проектів, які були розроблені утопістами, та мали на меті втілити утопічну ідеологію, не були реалізовані. Проте, це не відкидає їхнього впливу на теперішнє сприйняття та трактування тих чи інших місць, образів. Найчастіше території зазнають навмисних, інколи випадкових, трансформацій, для того, щоб зробити можливою реалізацію певної утопії, і, як результат, там зберігаються ідейні образи, які впливають на наше сприйняття, тим самим доповнюючи як лінійну, так і індивідуальну і колективну пам'яті (проекти відбудови Хрещатику (Київ), проект Палацу Рад (СРСР) тощо).

Як висновок, варто зазначити, що утопічні проекти та спроби їхньої реалізації впливають на процеси формування пам'яті міста, а отже і на те, як громадяни ідентифікують себе з власним містом, та його історією.

Fedak A.

PhD student,

Department of Design and Architecture Fundamentals,

Institute of Architecture,

Lviv Polytechnic National University

LAYERING OF THE REAL AND UTOPIAN IN THE PROCESS OF FORMING THE MEMORY OF THE CITY

Memory is the basic mental process and is divided into «natural», which occurs regardless of our efforts, and «artificial», which increases amount of information we can reproduce through the use of mnemonic for memorizing.

Considering memory of the city and the mnemonic techniques in the architectural space, we highlight the «place» (loci) and «image». «Places» allow you to reproduce the necessary information in the correct sequence, and «images» (decoration elements, surroundings, functional content, place-names) activate our memories of a particular event/object, and contribute to

the formation of individual and collective memory (Yates, 1997). Subsequent transformations of the «place» and changes in the «images» led to layering of the city's memory and the appearance of phenomenological aspects, when people's perceptions and judgments, their personal memories and interpretations become more significant, — «living memory» (Halbwachs, 2005).

The memory processes are associated with the concept of time, which is both a physical quantity and a category of philosophy. In a broad sense, time is considered to be linear and continuous, respectively, most events and processes are considered in a historical context, taking into account the environment and the analysis of the premises / factors that influence them. Instead, the utopian ideology defines time as a discrete characteristic that can be divided into «positive» and «negative» periods (Szacki, 1971). Utopians tend to perceive the world and its changes not in the context of historical or current discourse, but in terms of the goal, achievement of which lies in operating both with unconfirmed legends, fantasies, and events that really happened in the past.

Utopian projects from the moment of emergence exist out of time and seek to embody a certain ideology and create an «ideal place». They are not only the starting point of «their» chronology, but also a spatial constant, which does not provide any transformations, and all aspects of the lives of residents are subject to a clear scenario that rejects individual perception. Thus, utopians very often exclude the concept of city memory from their own concepts and projects: the absence of a historical context excludes linear memory, and a standardized behavior model of residents — an individual. The existence of collective memory remains possible, but in the absence of any changes, it does not bear any informative or emotional load. Despite this, utopian projects are characterized by the fact that they are already undergoing transformations at the stage of first attempts of their implementation. However, the ideology embedded in such projects will remind us of those «dreams» and aspirations which they were created to fulfill. That is, the project is likely to be perceived not only in the context of the past and present, but also in the context of the future, or even desired.

Most of the projects developed by the utopians and aimed at embodying the utopian ideology, were not realized. However, this does not exclude their influence on the present perception and interpretation of various places, images. Some territories undergo deliberate or accidental transformations in order to make possible the implementation of a certain utopia, and, as a result, they store ideological images that affect our perception, thereby complementing both linear and individual and collective memory (reconstruction projects on Khreshchatyk (Kyiv), the project of the Palace of the Soviets (USSR), etc.).

To conclude, it should be noted that utopian projects and attempts to implement them affect the processes of city's memory formation, and therefore the way citizens identify themselves with their city and its history.